

อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย

นางสาวปรียารัตน์ เชาวลิขิตประพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา ภาษาไทย ภาควิชา ภาษาไทย

คณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๗

ISBN 974-17-6203-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕๑๑๙๘๗๑๑

๕-๘ พ.ย. ๒๕๕๖

UNUSUAL MARRIAGE MOTIF IN THAI TALES

Miss Preeyarat Chaowalitprapan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-6203-8

ปริยาร์ตน์ เชาวลิตประพันธ์ : อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย. (UNUSUAL MARRIAGE MOTIF IN THAI TALES) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจฉายา, ๒๖๐ หน้า. ISBN : 974-17-6203-8

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะจัดระบบนิทานไทยที่ปรากฏอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติ จำนวน ๑๕๔ เรื่อง และวิเคราะห์หาความหมายของอนุภาคดังกล่าวในเชิงวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่าสามารถจัดระบบอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทยได้เป็น ๕ หมวดใหญ่ คือ ๑. อนุภาคคนสมพาสกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ๒. อนุภาคคนสมพาสกับสัตว์ ๓. อนุภาคสิ่งเหนือธรรมชาติสมพาสกับสัตว์ ๔. อนุภาคสัตว์สมพาสกับสัตว์ต่างชนิดกัน ๕. อนุภาคสมพาสที่ผ่านการกิน และพบว่าอนุภาคที่ปรากฏในนิทานไทยมากที่สุด ได้แก่ ๑. อนุภาคคนสมพาสกับยักษ์ ๒. อนุภาคคนสมพาสกับนางที่ถือกำเนิดจากดอกบัว ๓. อนุภาคคนสมพาสกับกินรี ๔. อนุภาคคนสมพาสกับงูและนาค ๕. อนุภาคคนสมพาสกับสัตว์ : สัตว์ที่ต่อมาถอดร่างเป็นคน ๖. อนุภาคการดื่ม น้ำหรือน้ำปัสสาวะในรอยเท้าช้างแล้วตั้งครรภ์

ในการวิเคราะห์หาความหมายพบว่าอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทยเป็นอนุภาคที่มีความหมายในเชิงสากลและในมิติทางวัฒนธรรม ในด้านความหมายเชิงสากล ผู้วิจัยพบว่าอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติเป็นอนุภาคสากลที่พบในนิทานทั่วโลก อนุภาคที่พบมีทั้งที่เหมือนและต่างจากอนุภาคสากล อนุภาคที่เหมือนกันแสดงให้เห็นความคิดที่เป็นสากลของมนุษยชาติ ส่วนอนุภาคที่ต่างกันนั้นเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ในนิทานไทย อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติได้สะท้อนคติความเชื่อและค่านิยมของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ตลอดจนสะท้อนความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการผสมผสานคติความเชื่อระหว่างพุทธ พราหมณ์ และคติความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นอีกด้วย อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทยจึงสามารถสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมไทยได้ในหลายมิติ

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา ๒๕๕๗

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
สิทพศ สิธศน

4480142022 : MAJOR THAI

KEY WORD : THAI TALES / MOTIF / UNUSUAL MARRIAGE

PREEYARAT CHAOWALITPRAPAN : UNUSUAL MARRIAGE MOTIF IN

THAI TALES. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SUKANYA SUJACHAYA.

260 pp. ISBN : 974-17-6203-8

The purpose of this thesis is to categorize, and analyze 154 Thai tales that contain unusual marriage motif in order to find their hidden cultural meanings.

The study revealed that unusual marriage motif in Thai tales can be categorized into 5 groups--marriage of mortal and supernatural beings, marriage of person and animals, marriage of supernatural beings and animals, marriage of animals to another species, and marriage via consuming things. Among these groups, there are 6 motifs frequently found -- human being marries ogre, human being marries woman born from a lotus, human being marries Kinnarii—a kind of mythical creatures with wings and tail, human being marries serpent or Naga, human being marries animal : animal transforming to human beings later, pregnancy by drinking water or urine from an elephant's footprint.

Unusual marriage motif in Thai tales contain both universal and cultural meanings. In term of universality, they represent universal motif which can also be found in several culture. They reveal both similarity and difference. The similarity shows the universal thought of all mankind whereas the difference comes from cultural diversity. In Thai tales, they reflect beliefs and values of kinship and marriage system in Thai society. They also reflect conflicts between members in a family. In addition, they can show the characteristic of cultural integration among Buddhism, Brahmanism and indigenouse local beliefs. Thus, they represent several aspects of Thai cultures.

Department of Thai
Field of study Thai
Academic year 2004

Student's signature Preeyarat Chaowalitprapan
Advisor's signature Sukanya Sujachaya

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจนายา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำ แนวทางการค้นคว้า ตลอดจนได้ตรวจและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อย่างละเอียดทั้งในด้านภาษาและเนื้อหา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุธิตรา จงสถิตย์วัฒนา รองศาสตราจารย์ ดร. ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง ที่กรุณาอ่าน ให้คำแนะนำ และตรวจแก้วิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ อีกทั้งยังเมตตาถามไถ่และให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา และวรรณคดีไทยให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ครั้งที่ยังศึกษาในระดับปริญญาตรี อีกทั้งบูรพาจารย์ในระดับประถม และมัธยมที่ทำให้ศิษย์มีวันนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพ่อกับแม่ที่เสียสละเพื่อลูกตลอดมา ขอขอบคุณพี่สาวและน้องชายที่รักที่เป็นกำลังใจและช่วยแก้ไขอุปสรรคทางเทคนิคในการทำวิทยานิพนธ์จนลุล่วง

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยทักษิณและทบวงมหาวิทยาลัยที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาในระดับมหาบัณฑิต

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ภาควิชาภาษาไทยทุกคน เพื่อน ๆ พัทลุงที่เป็นกำลังใจให้กันและกันเสมอมา และขอบคุณเรื่องอุไร เพชรสังข์และเพื่อนที่ช่วยพิมพ์วิทยานิพนธ์บางส่วนให้จนสำเร็จ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๕
๑.๓ สมมุติฐาน	๕
๑.๔ ข้อตกลงเบื้องต้น	๕
๑.๕ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
๑.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๒
๒ การจัดหมวดหมู่ในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน	๑๗
๒.๑ ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน	๑๗
๒.๒ อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติ	๒๒
๒.๒.๑ ความหมายของสมพาสและสมพาสที่ผิดธรรมชาติ	๒๒
๒.๒.๒ อนุภาคที่เกี่ยวข้องกับอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติจากดัชนีอนุภาค นิทานพื้นบ้าน	๒๙
๓ การจัดระบบอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย	๔๕
๓.๑ อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย	๔๖
๓.๒ ลักษณะของอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย	๕๓
๓.๒.๑ คู่สมพาสที่เป็นคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ	๕๓
๓.๒.๒ คู่สมพาสที่เป็นคนกับสัตว์	๕๖
๓.๒.๓ คู่สมพาสที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติกับสัตว์	๕๘

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๓.๒.๔	๕๕๙
๓.๒.๕	๕๕๙
๓.๓	๖๒
๓.๓.๑	๖๓
๓.๓.๒	๖๗
๔	๗๐
๔.๑	๗๐
๔.๒	๗๔
๔.๒.๑	๗๔
๔.๒.๒	๘๙
๔.๒.๓	๑๐๕
๔.๒.๔	๑๒๑
๔.๒.๕	๑๓๔
๔.๒.๖	๑๔๑
๕	๑๖๐
รายการอ้างอิง	๑๖๖
ภาคผนวก	๑๗๓
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	๒๖๐